

FÖRARBETE

BERGUR BRIEM & LINA GRUNDSTRÖM

01

"Det var enklare förr. Då såg man döden som en naturlig del av tillvaron. Man dog hemma, omgiven av sina anförvanter och begravningsakten blev en högtidlig manifestation av samhörighet och gruppgemenskap. Idag är det annorlunda. Döden faller liksom utanför ramen. Sjukhusets putsade fasader hindrar den från att komma alltför nära"

- Lars Bondesson, Seder och bruk vid livets slut

PROBLEMSTÄLLNING

På 10 år har antalet borgerliga begravningar fyrdubblats samtidigt som kyrkan får allt färre medlemmar. (1) Detta ger en fingervisning om att begravningen som akt är under förändring. På Island säger sig 51% vara icke troende samtidigt som 99% av begravningarna äger rum kyrkan. (2) Är detta på grund av tradition, eller är det på grund av att det saknas liknande offentliga utrymmen utan anknytning till religion? Även om den avlidne inte varit medlem av kyrkan hålls ofta en religiös begravning. Kyrkorummet kan upplåtas för icke kristna begravningar, med godkännande från kyrkan. (3) Den avlidnes ställningstagande skall respekteras, men kanske hålls en religiös begravning med hänsyn till de anhöriga, och deras själavård. Eller som tidigare nämnts, på grund av att borgerliga begravningar saknar en plats?

AKTUELLA TENDENSER

För en närstående kan det upplevas som en tröst och en trygghet att begravningen går till som den alltid gjort. Men likt alla sedvänjor befinner sig begravningen i förändring. Enligt Emilie Karlsmo i boken Rum för avsked, 2005, verkar det finnas en önskan om individualiserande och personliga begravningar. Hon menar även att en vilja att använda sig av neutrala rum, som tillgodoser nya grupper med särskilda behov och önskemål finns.

I Göteborg planeras Sankt Olofs kapell, ritat av Gunnar Asplund, att göras om till en icke religiös byggnad. I artikeln "Kapell blir neutrala begravningslokaler" (4) intervjuas Katarina Evenseth, Begravningschef på kyrkoförvaltningen i Göteborg kring ombyggnationen. Hon hävdar att det är av rättvisaspekt, alla betalar begravningsavgift och därför skall man ha rätt till en ceremonilokal för begravningar.

Noomi Liljefors, Officiant på borgliga begravningar i Stockholm, har hållit i över 100 begravningar och ingen är den andra lik, menar hon. Platserna har varit varierande, i kapell, krematorium, utomhus i trädgårdar, i hemmet hos den avlidne, ombord på en fiskebåt i gungande sjö, till och med i en gammal biljardflygel. Hon tycker det är ett meningsfullt uppdrag att få göra en ceremoni där de anhöriga får ta ett vackert och värdigt avsked. Hon anser att de borgliga begravningarna oftast är mer personliga och starkt berörande.

HUR GÅR VI TILL VÄGA?

Projektet är fiktivt, vi måste själva bestämma plats, förutsättningar och vilka värdegrunder vi vill bygga projektet på.

Döden är ett stort ämne, kanske ett av de största. Det utlöser ofta starka, och ibland förutfattade meningar, om hur ting skall vara, genomföras och upplevas. Fördjupning i ämnet och diskussion blir viktigt för att projektet skall utvecklas och spetsas. Vidare önskar vi att göra rumsliga, tektoniska studier där innebörden av sakrala rum utforskas.

TOMT OCH PROGRAM

I artikeln "Vanligare att sprida aska i havet" (5), framgår det att minneslundar i olika former och askgravar har blivit allt mer populära gravskick. Det kan ha ett samband med att vi idag inte har kvar våra rötter på samma sätt, utan flyttar mer än för 20 år sedan, menar Jan Olov Andersson, som intervjuas i artikeln. Sedan år 2000 har det i Sverige nästan skett en fördubbling av ansökningar från anhöriga som vill sprida den avlidnes aska på andra platser än gravlundar. Från 930 ansökningar till 1 781 förra året, visar siffror från Svenska kyrkogårds- och kremerings förbund. De flesta vill strö den avlidnes aska över havet, vilket också är enklast att få tillstånd till.

Med hänsyn till tidigare nämnda artikel hade en tomt i kontakt med vatten varit intressant att studera, en plats nära havets oändlighet, horisont och reflektioner. Det är något med naturkrafterna i vind och vågor som påverkar en sådan plats. Dock ska hänsyn tas till att en spridningsplats måste ligga 100m från land (6), men det är något som kan diskuteras. Associationerna går till Søbadet utanför Köpenhamn med sin skulpturala form som diskret står på ben en meter ovanför havsytan.

Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz tog utgångspunkt i den nordiska skogen och gjorde den till huvudupplevelsen på "Skogskyrkogården". Här utgick arkitekterna från att leda de sörjandes uppmärksamhet mot naturen, för att ge stöd och kraft i livets svåra stunder. Kontraster mellan ljust och mörkt finns i landskapet, ljusa gläntor och sammanhängande skog, ljusa björkar mot mörka granar. Naturen lever vidare och blir en viktig inspirationskälla och symbolik i projektet.

En plats med utsikt hade varit intressant, uppe på ett berg, där omvärlden kan betraktas på avstånd. Är tomten väldigt högt placerad från sin omgivning kan den hellre utesluta än inbjuda vilket kan upplevas negativt. Det är något med den vertikala axeln som är vackert, inte bara på grund av religionens uppfattning om himmel och helvete. På en föreläsning i kursen Metodelære berättade Kjetil Trædal Thorsen från SNØHETTA om sin bilfärd i San Francisco. "När jag körde uppåt lämnade jag byn och när jag i nästa nedförsbacke körde ner mötte jag staden igen".

Kunde den närliggande omgivningen behandlas som en park? Likt trädkyrkan utanför Uppsala, Sverige, där platsen inte är en kyrka utan mer en plats för individuell utformning av olika ceremonier och gravformer. Biologisk mångfald och ekologiskt tänkande har resulterat i fruktundar, medicinalväxter och användning av arbetshästar istället för maskiner.

Ska tomten vara centralt belägen eller nära naturen? Vad kunde det tillföra centrumkärnan i en stad? En park, ett sakral rum att besöka när inga ceremonier hålls. Det kunde bli väldigt kontroversiellt med mötet mellan döden och stadens puls. Namnceremonier och bröllop är tillställningar där livet firas vilket gör att en placering i en citykärna inte vore något som helst problem. Begravningen är ett avsked där mycket yttre kontakt kan kännas påfrestande. Minnesmonumentet "Monumento a las victimas del 11m", efter bombdödet i Madrid den 11 mars 2004, är dock ett lyckat exempel. Innanför den tjocka glasväggen och de dubbla tryckluftsdörrarna är det knäpp tyst. En mörk blå färg omsluter rummet och blicken riktas mot taket där en glascylinder bryter upp och möter dagsljuset. Rummet inger eftertanke och ro som förstärks ytterligare av minnesrummets placering nere i tunnelbanan. Endast en tjock halvt genomsiktig glasvägg skiljer platsen från tunnelbanans pulserande liv.

Att hitta den absolut bästa tomten är inte det viktigaste. Men att vara medveten om tomtens potential och vad den förmedlar är däremot av största vikt.

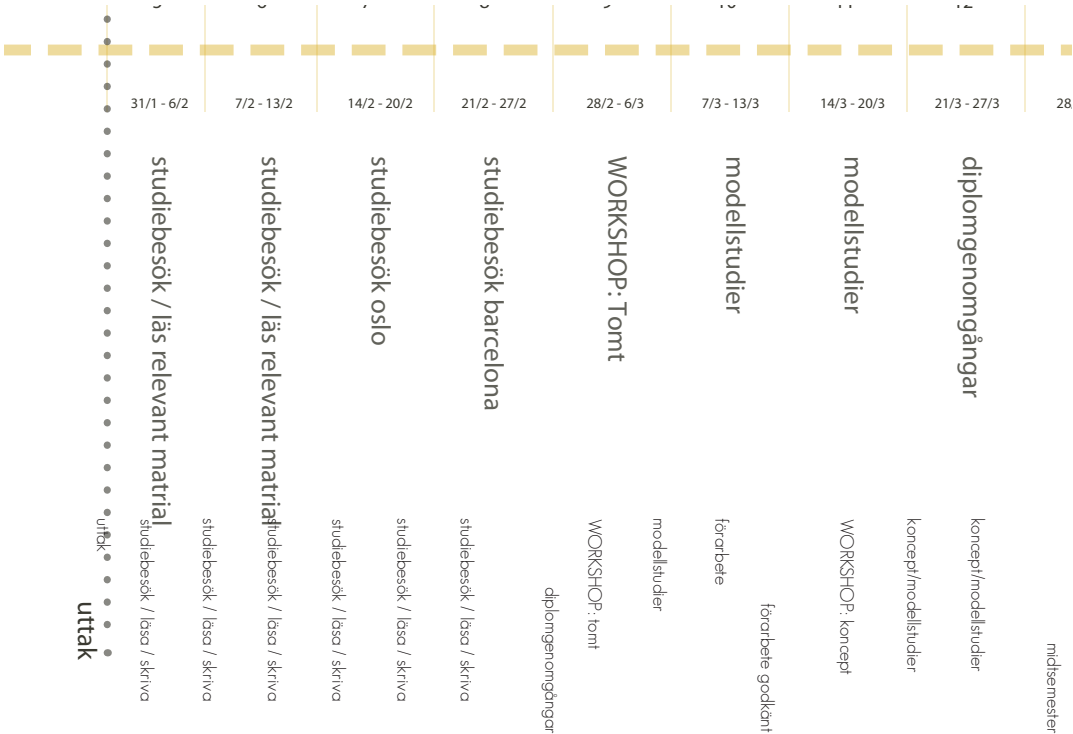

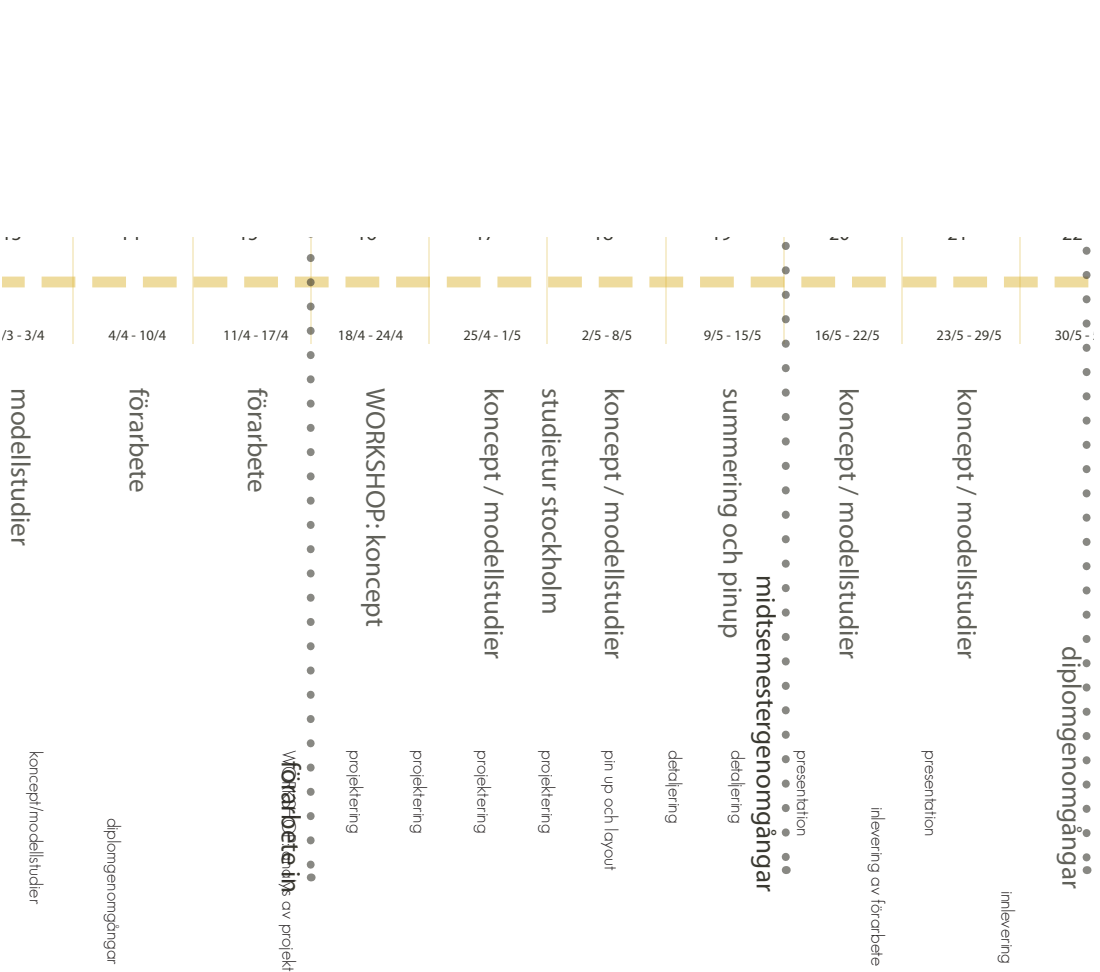
ARKITEKTONISKA UTTRYCK

Samspelet mellan arkitektur, tomtens topografi, vegetation och sinnesstämning blir av stor betydelse. Övergångarna mellan privat och offentligt, avskärmat och exponerat, blir viktigt att arbeta med. Inspirationskällor som Tada Ando, Gunnar Asplund, Sigurd Lewerentz, Louis Kahn och Enric Miralles blir betydelsefulla i projektet.

Ljus och skugga är ett av de starkaste instrumenten för att uppnå stämning och kontraster. Genom att spela på kontrasterna, dramatisera element, spela på mötena mellan dem, kan vi framkalla känslor, mystik och hopp. Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz använde sig av naturens kontraster när de skapade skogskyrkogården. Genom att hugga ut ljusa gläntor i sammanhängande skog och där ljusa björkar möter mörka granar. (7) Att arbeta med naturens kontraster blir en spännande del i projektet.

FRAMDRIFTSPLAN

INLÄMNAT MATERIAL

Projektbeskrivning

Besöksäfte

Situationsplan 1:2000

Situationssnitt 1:2000

Plan 1:100

Snitt och fasader 1:100

Detaljsnitt 1:20

Illustrationer

Processmodeller

Situationsmodell 1:1000, 1:200

Modeller 1:100; 1:20

Materialprover

REFERENSER

1. Dagens Nyheters artikel; Vanligare att sprida aska i havet, 2010/08/11
2. "Trúarlíf Íslendinga", (Gallup poll 2004), http://kirkjan.is/skjal/truarlifislendinga_2004.pdf
3. Kapell blir neutrala begravningslokaler; P4 Göteborg, 2010/05/04
4. Kapell blir neutrala begravningslokaler; P4 Göteborg, 2010/05/04
5. Dagens Nyheters artikel; Vanligare att sprida aska i havet, 2010/08/11
6. <http://www.lovdato.no/all/hl-19960607-032.html# 11>
7. Johansson, Bengt O.H., Tallum; Gunnar Aspelund og Sigurd Lewerentz skogskyrkugard i Stockholm, Byggförlaget 1996

